

आगामी आ.ब.२०८२/०८३ को नीति तथा कार्यक्रम

गाउँ सभाका सभाध्यक्ष ज्यू

गाउँसभाका सदस्यज्यूहरु

सम्पूर्ण राष्ट्रसेवक कर्मचारीहरु

संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक शासन व्यवस्थाको माध्यमबाट लोकतन्त्रका आधारभूत मूल्य मान्यता स्थापित गर्दै समृद्ध नेपालको आकांक्षालाई पूरा गर्न जुगल गाउँपालिका स्थानीय सरकार निरन्तर यात्रामा छ । सर्वप्रथम जुगल गाउँपालिकाको दोस्रो कार्यकालको जुगल गाउँसभाको १८ औं अधिवेशनमा उपाध्यक्षको हैसियतले सम्मानित सभामा सम्बोधन गर्न पाउँदा म निकै गौरवान्वित छु । यस सन्दर्भमा मुलुकको समृद्धि र अग्रगमनका लागि इतिहासको विभिन्न कालखण्डमा भएका राजनीतिक क्रान्ति, सशस्त्र द्वन्द, जनआन्दोलन र मधेश आन्दोलन लगायतका बलिदानीपूर्ण संघर्षमा आफ्नो अमूल्य जीवन उत्सर्ग गर्नुहुने महान सहिदहरुप्रति भावपूर्ण श्रद्धान्जली अर्पण गर्दछौं र सम्पूर्ण संघर्षहरुमा प्रत्यक्ष र अप्रत्यक्ष रुपमा भाग लिने सम्पूर्ण जनसमुदायलाई हार्दिक कृतज्ञता प्रकट गर्दछौं ।

जुगल गाउँपालिकाको समग्र विकास हाम्रा प्राथमिकता हुन् । नीति तथा कार्यक्रम तयार गर्दा नेपालको संविधान र प्रचलित कानून बमोजिम जुगल गाउँपालिकाले सम्पादन गर्नुपर्ने कार्यहरु तथा नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारको आर्थिक वर्ष २०८२/०८३ को नीति तथा कार्यक्रम र बजेटको प्राथमिकताहरुलाई समेत आधारको रुपमा लिएको छ । त्यसैगरी दिगो

विकासको लक्ष्य, राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक आवधिक योजना, जुगल गाउँपालिकाको पञ्चवर्षिय आवधिक योजना, राजनीतिक दलको घोषणापत्र, जुगलवासीको अपेक्षा, राजनीतिक दल, कर्मचारी, शिक्षक, लक्षित वर्ग तथा नागरिक समाजबाट प्राप्त सल्लाह, सुझाव समेतलाई आधार मानिएको छ ।

“सामाजिक न्याय सहितको समृद्ध जुगल” भन्ने मूल नारालाई आत्मसात गरी जुगल गाउँ सभाको १६ औं अधिवेशनबाट पारित नीति तथा कार्यक्रमको प्रगती समीक्षा गर्दै जुगल गाउँसभाको १८ औं अधिवेशनको उपलक्ष्यमा यस सम्मानित सभा समक्ष जुगल गाउँपालिकाको आ.व. ०८२।०८३ को नीति तथा कार्यक्रम प्रस्तुत गर्दछु ।

सभाध्यक्ष महोदय

अब म आर्थिक वर्ष. २०८२/०८३ को लागि गाउँपालिकाले लिएका मूल नीतिहरू निम्नानुसार प्रस्तुत गर्न चाहन्छु:-

१. प्रत्येक टोल वा बस्तीमा विकासका साझा सुविधा र आवश्यकताहरू पूरा गर्न जोड दिइनेछ ।
२. स्थानीय श्रोत र साधनको अधिकतम प्रयोगमा जोड दिइनेछ । सार्वजनिक सम्पत्तिको संरक्षण र सार्वजनिक खर्चमा मितव्ययिता अपनाइनेछ ।
३. संघ, प्रदेश तथा स्थानीय तहहरूसँग समन्वय र सहकार्य गरि विविध क्रियाकलापहरू सञ्चालन गरिनेछ ।
४. "दुरदर्शी सोच तथा उद्यमशिलता" को अवधारणालाई आत्मसात गर्दै जुगलवासीको भविष्यप्रति प्रतिबद्ध, दक्ष जनशक्तिको विकास र स्वदेशमै समृद्धि खोज्ने नीतिलाई अवलम्बन गरिनेछ ।

५. भौतिक पूर्वाधार, आर्थिक, सामाजिक तथा संस्कृति विकासमा जोड दिई गरिबी निवारण र रोजगारीको सिर्जना मार्फत जुगलबासीमा प्रत्यक्ष परिवर्तनको अनुभूति दिलाइनेछ ।
६. दिगो विकासको लक्ष्यलाई स्थानियकरण गर्ने तथा वातावरण संरक्षण र विपद व्यवस्थापनमा जोड दिइनेछ । पर्यटन प्रवर्द्धनलाई विशेष प्राथमिकतामा राखिनेछ ।
७. स्वच्छ, पारदर्शी र जनमैत्री सार्वजनिक सेवा प्रवाह तथा संस्थागत विकास र सुशासनमा जोड दिइनेछ ।
८. सामाजिक तथा सांस्कृतिक रुपान्तरण र धार्मिक सद्भाव लैंगिक समानता, सामाजिक समावेशीकरणमा जोड दिइनेछ । समाजमा विद्यमान सामाजिक विकृतिहरूलाई न्यूनीकरण गर्ने प्रतिवद्धता व्यक्त गरिनेछ ।
९. स्थानीय स्तरमा सञ्चालित हुने विकासका योजना तथा कार्यक्रमहरूमा स्थानीय जनसहभागिता अभिवृद्धि गर्न जोड दिइनेछ ।

सभाध्यक्ष महोदय

अब म आर्थिक वर्ष. २०८२/०८३ को लागि गाउँपालिकाले लिएका सर्वाङ्गीण विकासका नीतिहरू निम्नानुसार प्रस्तुत गर्न चाहन्छु:-

१. आर्थिक विकास सम्बन्धि नीति:

क) कृषि विकास तथा पशु सेवा सम्बन्धि नीति :

१. आधुनिक कृषि तथा पशुपालन सम्बन्धी तालिम तथा आवश्यक पूर्वाधारहरु निर्माणको कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ । कृषि तथा पशुपालन क्षेत्रमा भएका लगानीको लाभ-लागत विश्लेषण सहित अभिलेख राखिनेछ ।
२. खाद्यान्न तथा तरकारीको उन्नत जातका बिउको प्रयोगलाई प्रोत्साहन गरिनेछ । निर्वाहमुखी कृषिलाई आधुनिक र व्यवसायिक बनाउँदै लगिनेछ । पशुनस्त्र सुधार गरी उत्पादकत्व बढाउन उन्नत जातको बिउको बोका तथा पाडापाडी साझेदारीमा वितरण गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
३. वडा नं ६ को हगाममा सुरू भईरहेको व्यवसायिक तरकारी खेतीलाई थप प्रोत्साहन गरिनेछ । कृषि फर्म, कृषक समूहसँगको साझेदारीमा गरिने कृषि तथा पशुपालन कार्यलाई थप प्रोत्साहन गरिनेछ । वडा नं २ को निम्लुङ र गोल्चे तथा वडा नं ४ को घुडामा सञ्चालनमा ल्याइएको पशुपालनलाई थप प्रोत्साहन गरिनेछ ।
४. गाउँपालिकालाई कृषि उपजमा आत्मनिर्भर बनाउँदै लगिनेछ । आलु, प्याज, लसुन, अदुवा, खुर्सानी जस्ता नगदेबालीको पकेट क्षेत्र पहिचान गरी खेति गर्न थप प्रोत्साहन गरिनेछ । किनी खाने होईन बेची खाने गाउँपालिका बनाउन थालनी भएका पकेट क्षेत्र कार्यक्रमहरूलाई थप प्रोत्साहन तथा विस्तार गरिनेछ ।
५. माटो परिक्षण तथा कृषि सर्वेक्षणलाई प्रभावकारी बनाइनेछ । कृषि तथा पशु सेवा सम्बन्धि प्राविधिक कर्मचारीहरूलाई निरन्तर रूपमा किसानकै गोठ तथा खेतबारिमा खटाइने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

६. उत्पादन, संकलन र बजारीकरणलाई व्यवस्थित गर्न हाट बजार सञ्चालनमा ल्याइनेछ। विद्यालय तथा समुदायसँगको साझेदारीमा कन्ये च्याउ उत्पादन सम्बन्धि तालिमलाई निरन्तरता दिइनेछ।
७. मौरी पालन प्रवर्द्धनलाई निरन्तरता दिइनेछ। चौरीपालन व्यवसायको चरन तथा खर्क सुधार कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ।
८. कृषकसँगको ५० प्रतिशत लागत साझेदारीमा सञ्चालनमा आईरहेको व्यवसायिक कृषि तथा पशुपालन अनुदान कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ। प्लाष्टिक टनेल, थोपा सिँचाई, ड्रम, पाइप, स्प्रेयर र साना सिँचाई जस्ता आधुनिक कृषि सामाग्रीहरू साझेदारीमा वितरणलाई निरन्तरता दिइनेछ।
९. एक वडा एक कृषि उत्पादन कार्यक्रमलाई जोड दिइनेछ। कृषि व्यवसायलाई व्यवस्थित तथा आकर्षित बनाउन कृषि इकोसिस्टम (भूमि, सामाग्री, खरिद सम्झौता र बजारीकरण) मा जोड दिइनेछ। कृषि तथा पशुपालन बिमा कार्यक्रमलाई प्रोत्साहन गरिनेछ।
१०. कृषि क्षेत्रमा प्राङ्गारिक मलको उत्पादन तथा प्रयोगलाई प्रोत्साहन गरिनेछ। कृषि भूमिको संरक्षण र बाँझो जमिनको उपयोगलाई प्रवर्द्धन गर्न करार खेतीलाई जोड दिइनेछ।

ख)पर्यटन सम्बन्धि नीति:

१. पर्यटन क्षेत्रको दिगो विकासका लागि गुणस्तरीय तथा प्रतिस्पर्धी जनशक्ति उत्पादनका कार्यक्रमहरूलाई थप सशक्त बनाई आवश्यक तालिम तथा क्षमता विकास कार्यक्रमहरू प्रभावकारी ढंगले सञ्चालन गरिनेछ।

२. “ग्रीन जुगल, क्लीन जुगल” कार्यक्रमलाई अझ प्रभावकारी बनाउँदै, प्राकृतिक सौन्दर्यले भरिपूर्ण जुगल हिमाल क्षेत्रलाई सफा, हराभरा र दिगो बनाउने उद्देश्यले सरसफाई अभियान सञ्चालन गरिनेछ ।
३. जुगल क्षेत्रको धार्मिक, ऐतिहासिक, प्राकृतिक र पर्यटकीय महत्वलाई राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा मजबुत रूपमा उजागर गर्न प्रचारप्रसार अभियानलाई सशक्त रूपमा निरन्तरता दिइनेछ ।
४. जुगल आधार क्षेत्रसम्म सहज पहुँच सुनिश्चित गर्न आवश्यक सम्पूर्ण पूर्वाधारहरूको विकास गरिनेछ । साथै, आरोहणको दृष्टिकोणले सम्भावना बोकेका अन्य हिमालहरूको विस्तृत अध्ययन गरिनेछ । नयाँ पदमार्गहरूको सम्भाव्यता अध्ययन गरी तिनको विकासमा समेत प्राथमिकता दिइनेछ ।
५. हिमाल आरोहण तथा ट्रेकिङमा संलग्न पर्यटक र सहयोगीहरूको सुविधाका लागि बेसक्याम्पलगायत विभिन्न स्थानहरूमा व्यवस्थित 'पोर्टर हाउस' र 'माउन्टेन हट' निर्माण गरिनेछ । पर्यटकीय क्षेत्रमा खाना, बास, सेवा र श्रमको उचित मुल्य निर्धारण गरिनेछ ।
६. गाउँपालिकाको पर्यटन विकासको लागि छिमेकी जिल्ला तथा पालिकाहरूसँग समन्वय र सहकार्य गरिनेछ ।
७. सम्पूर्ण जुगल गाउँपालिका क्षेत्रलाई पर्यटन केन्द्र (Tourism Hub) को रूपमा विकास गर्न, हिमाली क्षेत्रसहित तल्लो भू-भागमा सम्भाव्य पर्यटन गतिविधिहरूको विस्तृत अध्ययन गराई विविध पर्यटकीय कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।

८. जुगल क्षेत्रलाई केवल साहसिक, धार्मिक र सांस्कृतिक पर्यटनको परिधिमा सीमित नराखी, स्थानीय मौलिकता र विशिष्टतामा आधारित स्वास्थ्य पर्यटन, शैक्षिक पर्यटन, कृषि पर्यटन, जलस्रोत तथा हाइड्रो पर्यटन तथा खेलकुद पर्यटनका विविध सम्भावनाहरूको खोज, संरक्षण र प्रवर्द्धन गरिनेछ ।
९. प्राकृतिक सौन्दर्य र अध्यात्मिक महत्त्वको अनुपम संयोजन रहेको जुगल नेपेमाछाल क्षेत्रलाई "सबैका लागि, सधैंका लागि" भन्ने अवधारणामा आधारित विश्व पर्यटन बजारमा एक विशेष आकर्षक गन्तव्यका रूपमा सशक्त ब्राण्डिङ गरिनेछ साथै धार्मिक ग्रन्थमा उल्लेख भएअनुसार तोङ्स्युप गुफा (हजार गुफा) मा गुरु रिन्पोछेको प्रतिमा निर्माण गरिनेछ ।
१०. ब्रह्मायणी नदिको शिर (ब्रह्म कपाली) को ऐतिहासिक, धार्मिक तथा सांस्कृतिक अध्ययन गर्ने कार्यको सुरुवात गरिनेछ ।
११. पर्यटक आगमन, गन्तव्यको लोकप्रियता, आगन्तुकहरूको स्रोत मुलक तथा अन्य महत्त्वपूर्ण जानकारी व्यवस्थापनका लागि एकीकृत सूचना केन्द्र स्थापना गरिनेछ । साथै, प्रमुख पर्यटकीय क्षेत्रहरूमा सूचना बोर्डहरू राखी आगन्तुकलाई सहज र प्रभावकारी जानकारी उपलब्ध गराइनेछ ।
१२. धार्मिक, मौलिक सांस्कृतिक सम्पदा, कला र परम्पराको संरक्षण र प्रवर्द्धनमा विशेष प्राथमिकता दिइनेछ । विभिन्न गुम्बा, मन्दिर, पार्क र चर्च व्यवस्थापनको लागि व्यवस्थापन समिति सक्रिय बनाउन आवश्यक

व्यवस्था मिलाइनेछ । होमस्टे व्यवस्थापनलाई स्तरीय, सुरक्षित र पर्यटकमैत्री बनाउन आवश्यक सुधार गरिनेछ ।

१३. जुगल हिमाल क्षेत्रलाई लक्षित गरी अन्तर्राष्ट्रियस्तरको हिमाल तथा पर्वतीय प्रशिक्षण केन्द्र स्थापनाका लागि विस्तृत अध्ययन तथा आवश्यक पूर्वाधार निर्माणको प्रक्रिया अघि बढाइनेछ । उक्त केन्द्रको विकासले जुगललाई अन्तर्राष्ट्रिय पर्वतीय तालिम गन्तव्यको रूपमा स्थापित गर्न, स्थानीय युवालाई रोजगारीमूलक सीप हस्तान्तरण गर्न, तथा आन्तरिक र बाह्य पर्यटकहरूको आकर्षण बढाउन उल्लेखनीय योगदान दिनेछ ।

ग) सहकारी सम्बन्धि नीति:

१. सक्रिय सहकारीलाई प्रोत्साहन र निष्क्रिय सहकारीलाई खारेजीको प्रक्रिया अगाडि बढाइनेछ ।
२. सहकारीसँग साझेदारीका कार्यक्रमहरू संचालन गरिनेछ ।
३. सहकारीहरूको व्यवस्थापकीय क्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ ।

घ) श्रम तथा रोजगार सम्बन्धि नीति :

१. प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम अन्तरगत प्राप्त बजेटसँग साझेदारीका लागि गत आ.व.हरूमा झैं आ.व.२०८२/०८३ मा पनि बजेट साझेदारीलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
२. बैदेशिक रोजगारीमा जानेहरूका लागि सुरक्षित बैदेशिक रोजगारी सम्बन्धी अभिमुखिकरण कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

३. “सुरक्षित स्थानीय रोजगार, जिविकोपार्जनको आधार” भन्ने मूल नारा लिएर २ वर्ष भन्दा कम उमेरका बच्चा छोडेर बैदेशिक रोजगारीमा जान खोज्ने महिलाहरुलाई लक्षित गरी विशेष किसिमका सीपमूलक तथा आयआर्जनका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ । साथै सीपमूलक तालिम लिएर स्वदेशमै आयआर्जन गर्न चाहने वा स्वरोजगार बन्न चाहने युवाहरुलाई प्रोत्साहन गर्न युवा लक्षित कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
४. आन्तरिक रोजगारी सिर्जनाका लागि बैदेशिक रोजगारीबाट फर्किएका व्यक्तीहरुको ज्ञान र सीपलाई उद्यमशिलतासँग आबद्ध गरिनेछ ।
५. बैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित र प्रभावकारी बनाउन श्रम स्वीकृति र पुनः श्रम स्वीकृतिको सेवा प्रयोगमा आवश्यक सहजीकरण गरिनेछ ।
६. “आफ्नै पौरख, आफ्नै गौरव” भन्ने नाराका साथ एक वडा एक नमुना रोजगार कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

ड) लघु उद्यम विकास सम्बन्धि नीति :

१. MEDPA मोडल अनुसार लघु उद्यम विकास कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । व्यवसाय विस्तार गर्न चाहने उद्यमीहरुको लागि माग अनुसार तालिम र उपयुक्त प्रविधि हस्तान्तरण गरिनेछ ।
२. उद्यमीहरुको आवश्यकता पहिचान गरी उत्पादित वस्तु वा सामग्रीहरुको बजारीकरणमा जोड दिइनेछ ।

३. लघु उद्यम विकास कार्यक्रमसँग नतिजामूलक कार्य गर्न चाहने संघ सस्थाहरुसँग साझेदारीमा कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । व्यवसाय विस्तारको लागि उद्यमीहरुलाई अवलोकन भ्रमण गराईनेछ ।
४. परम्परागत सीपसँग आबद्ध भई आफ्नो मौलिक ज्ञान र सीप (बखु, राडिपाखी, टुङ्ना, डम्फु, डोको डालो, गुन्द्री आदि) अभिवृद्धि गर्न चाहने व्यक्तिहरुलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।

२. सुशासन तथा संस्थागत विकास सम्बन्धि नीति:

क) सार्वजनिक सेवा प्रवाह सम्बन्धि नीति:

१. गाउँपालिका कार्यालय, वडा कार्यालय, स्वास्थ्य संस्था र विद्यालयबाट प्रवाह हुने सेवालाई जनउत्तरदायी, पारदर्शी, व्यवस्थित र प्रविधिमैत्री बनाइनेछ । सेवा प्रवाहमा सहजता ल्याउन वडा कार्यालय तथा स्वास्थ्य संस्थाहरुलाई भौतिक श्रोत र साधनले सुविधा सम्पन्न बनाउँदै लगिनेछ ।
२. सुशासन, विकास र सेवा प्रवाहमा Minimize Time, Cost and Process, Maximize Result or Product लाई प्राथमिकतामा राखिनेछ । गाउँपालिकाबाट हुने सार्वजनिक खर्चहरुमा नियमितता र मितव्ययिता अपनाईनेछ ।
३. सेवा प्रवाहको सम्बन्धमा सेवाग्राहीहरुबाट उठाइएका गुनासोहरुलाई तत्काल सम्बोधन हुने व्यवस्था मिलाइनेछ । सेवाग्राहीहरुमा सेवा प्राप्तीको लागि आवश्यक पर्ने प्रक्रिया र कागजातहरुको विषयमा अभिमूखिकरण

गरिनेछ । सार्वजनिक सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउन सेवा प्रवाहको मापदण्ड (SOP) लाई नागरिकको हात हातमा पुर्याइनेछ ।

४. जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरूको क्षमता विकास कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
५. सुशासन, विकास र सेवा प्रवाहलाई मितव्ययी र प्रभावकारी बनाउनको लागि संघ, प्रदेश, स्थानीय सरकार, निजी क्षेत्र तथा गैर सरकारी संघ संस्थाहरूसँग समन्वय र सहकार्य गरी कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।
६. स्थानीय स्तरका साना, मध्यम र ठूला योजनाहरूको विवरण सहित जुगल आयोजना बैंक (Project Bank) स्थापना गरिनेछ ।
७. गाउँपालिकाभित्र सञ्चालन हुने योजना तथा कार्यक्रमहरूको अनुगमन तथा मूल्यांकनलाई प्रभावकारी एवं नतिजामूलक बनाइनेछ । आम उपभोक्ता शिक्षा तथा बजार अनुगमनको कार्यलाई प्रभावकारी बनाइनेछ ।

ख) राजस्व परिचालन सम्बन्धि नीति :

१. गाउँपालिकाको आन्तरिक राजस्व वृद्धि गर्ने उपायहरूको खोजी गरिनेछ । निर्माणाधिन हाइड्रोपावरहरूलाई गाउँपालिकाको भौगोलिक क्षेत्रभित्रका स्थानीय स्रोतसाधन प्रयोग गरेबापत करको दायरामा ल्याइनेछ ।
२. स्थानीय रुपमा सञ्चालन भईरहेका व्यवसायहरूलाई व्यवस्थित बनाउन दर्ता तथा नवीकरणको कार्यलाई अनिवार्य बनाइनेछ ।
३. गाउँपालिकाको राजस्वको प्रमुख स्रोतको रुपमा रहेको स्लेट/पेभ स्टोन/फुटे ढुङ्गा/ साधारण निर्माणमुखि सामान तथा नदीजन्य पदार्थको उत्खनन, संकलन र निकासीलाई व्यवस्थित बनाइनेछ ।

ग) सूचना प्रविधि तथा सञ्चार सम्बन्धि नीति:

१. गाउँपालिकाबाट हुने सम्पूर्ण क्रियाकलापहरूलाई सूचना प्रविधिमैत्री बनाई सबैका लागि सहज एवं सर्वसुलभ सेवाको सुनिश्चितता गरिनेछ।
२. नागरिकहरूमा सूचनाको हक तथा पारदर्शीताको सुनिश्चिता गरिनेछ। सार्वजनिक सुनुवाई तथा सूचना सम्प्रेषण मार्फत गाउँपालिकाको काम कारवाही प्रति जनविश्वास बढाइनेछ।
३. सामुदायिक विद्यालयहरूमा ई- हाजिरी प्रणालीको सुरुवात गरिनेछ। यूवा लक्षित ICT कार्यक्रम संचालन गरिनेछ।
४. Digital Jugal निर्माणको कार्यलाई सुदृढ बनाउँदै लगिनेछ। गाउँपालिकाको सञ्चार तथा अभिलेखलाई प्रविधिमैत्री बनाइनेछ। गाउँपालिकाको आफ्नै डिजिटल भिलेज प्रोफाइल निर्माण गरिनेछ।

घ) संघ संस्था समन्वय तथा साझेदारी सम्बन्धि नीति :

१. सरकारी तथा गैरसरकारी संघ संस्थाहरूसँगको समन्वय र सहकार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ। गाउँपालिकाभित्र सञ्चालन हुने विभिन्न संघ संस्थाहरूका कार्यक्रमलाई वार्षिक योजना र बजेट पुस्तिकामा समावेश गरी कार्यन्वयन गरिनेछ।
२. संघ संस्थाहरूसँग निरन्तर समन्वय गरी कार्य गर्न गाउँपालिकामा संघ संस्था समन्वय शाखाको स्थापना गरिनेछ। संघ संस्थाहरूको क्रियाकलापहरूलाई थप प्रभावकारी र जवाफदेही बनाउन वार्षिक प्रगती

समिक्षा कार्यक्रम राखिनेछ । सार्वजनिक निजि साझेदारी (PPP) नीति अवलम्बन गरिनेछ ।

३. नेपाल पत्रकार महासंघसँगको समन्वयमा स्थानीय पत्रकारहरूको संस्थागत क्षमता विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालनमा ल्याइनेछ ।

३. सामाजिक विकास सम्बन्धि नीति:

क) शिक्षा, युवा तथा खेलकुद सम्बन्धि नीति :

१. सबै सामुदायिक विद्यालयबाट प्रदान हुने शिक्षालाई निशुल्क, अनिवार्य तथा गुणस्तरीय बनाइनेछ । कक्षा ५ र ८ को परीक्षालाई पालिका स्तरमा सुव्यवस्थित तरिकाले संचालन गरी परीक्षा नतिजामूलक बनाइनेछ । विद्यालय अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीलाई नियमित र प्रभावकारी बनाइनेछ ।
२. बालविकास सहजकर्ता तथा विद्यालय कर्मचारीलाई प्रदान गरिँदै आएको थप तलब भत्तालाई निरन्तरता दिइनेछ । जुगल गाउँपालिका भित्रका तेम्बाथाङ, लिदी, तिलुम्राङ र क्याङसिङमा कार्यरत शिक्षक तथा कर्मचारीहरूलाई मासिक रूपमा प्रोत्साहन भत्ता उपलब्ध गराई पेशाप्रति उत्साहित बनाउने कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
३. स्थानीय पाठ्यपुस्तकको पठनपाठनलाई प्रभावकारी बनाइनेछ । तामाङ समुदायलाई लक्षित गरी मातृभाषा शिक्षाको प्रारम्भ गरिनेछ ।
४. आवश्यकताको आधारमा विद्यालयहरूमा भवन, शौचालय, फर्निचर, खानेपानी, घेराबार आदिको व्यवस्था तथा मर्मत सम्भार गर्ने कार्यलाई निरन्तरता

दिइनेछ। विद्यालयहरूको सौन्दर्यलाई कायम राख्न पुन रङ्गरोगनको कार्य सुरु गरिनेछ।

५. विद्यालयमा अध्ययनरत अति विपन्न विद्यार्थीहरूका लागि विशेष व्यवस्था मिलाइनेछ। अनाथ तथा टुहुरा बालबालिकाहरूका लागि जुगल गाउँपालिका वडा नं १ मा स्थित सेलाङमा आवासीय सुविधा सहित पठनपाठनको व्यवस्था मिलाइनेछ।
६. शिक्षक सरुवा प्रणालीलाई वैज्ञानिक, व्यवस्थित र पारदर्शी बनाइनेछ। Office व्यवस्थापन नभएका आधारभूत तह (बालविकास देखि कक्षा ८) सम्मका विद्यालयमा Office व्यवस्थापनको कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ। विद्यालय प्रशासन सुधारको कार्यक्रम ल्याइनेछ। अभिभावक शिक्षालाई प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गरिनेछ।
७. विद्यार्थीहरूको बहुप्रतिभा पहिचान गर्न वडा स्तरीय तथा पालिका स्तरीय प्रतिस्पर्धात्मक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ। विद्यालय स्तरमा विभिन्न तहबिच अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नका लागि विद्यालयमा अनुदान उपलब्ध गराइनेछ।
८. रत्नराज्य मा.वि.मा आवासीय कार्यक्रम सञ्चालन तथा व्यवस्थापनका लागि प्रदान गरिँदै आएको अनुदान तथा श्री नवज्योती आ.वि.कात्तिकेमा शिक्षक व्यवस्थापन तथा विद्यालय संचालनको लागि प्रदान गरिँदै आएको अनुदानलाई निरन्तरता दिइनेछ। तेम्बाथाङमा चौरी गोठ बालबालिकाहरूका लागि शैक्षिक पहुँचका लागि विद्यालय नजिकै आवासीय शिक्षालाई थप व्यवस्थित गरिनेछ।

९. विद्यार्थीहरूमा स्थानीय विषयहरूको ज्ञान प्रवर्द्धन गर्न आन्तरिक भ्रमण कार्यक्रमलाई प्रभावकारी बनाइनेछ। विद्यार्थीहरूको प्रतिभा एवं आविष्कारलाई प्रोत्साहन गर्न विज्ञान तथा प्रविधि मेला प्रदर्शनी कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
१०. शिक्षण सिकाइलाई प्रभावकारी बनाउन शिक्षकहरूलाई प्रदान गरिंदै आएको विषयगत तालिमलाई निरन्तरता दिईनेछ । शैक्षिक गुणस्तर तथा सिकाई उपलब्धि वृद्धिका लागि शैक्षिक क्यालेण्डर तथा गाउँ शिक्षा योजना निर्माण गरिनेछ । विभिन्न गैर सरकारी संस्थाहरूसँग साझेदारीमा विविध शैक्षिक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।
११. मौजुदा शिक्षक दरबन्दी, विद्यार्थी संख्या र विद्यालय नक्सांकनको आधारमा संघीय शिक्षा ऐन नियमावली र अन्तिम दरबन्दी मिलान नगरुन्जेल सम्मको लागि विद्यार्थी संख्याको आधारमा बढी शिक्षक संख्या देखिएको विद्यालयबाट आवश्यकता भएको विद्यालयमा तत्काल कामकाज गर्ने गरी खटाउने व्यवस्था गरिनेछ र विद्यालयको कक्षा घटाइनेछ ।
१२. जुगल भलिबल कप, जुगलरनिङ शिल्ड, राष्ट्रपति रनिङ शिल्ड तथा अन्य खेलकुदलाई निरन्तरता दिइनेछ । युवाहरूको शारीरिक तथा मानसिक विकासको लागि खेलकुदमा युवाहरूको सहभागिता वृद्धि गर्ने कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिईनेछ ।
१३. खेलकुद प्रवर्द्धन तथा विकासका लागि खेलकुद शिक्षकको व्यवस्था गरिनेछ । विद्यार्थीहरूको कला र संस्कृतिलाई प्रवर्द्धन गर्न छुट्टै संगीत तथा नृत्य शिक्षकको व्यवस्था गरिनेछ । खेलकुद पूर्वाधार निर्माण एवं

खेलकुद सामग्री वितरणमा जोड दिइनेछ । प्रतिभावान खेलाडीको पहिचान, विकास, सम्मान तथा प्रोत्साहन गरिनेछ ।

ख० स्वास्थ्य सम्बन्धि नीति :

१. आधारभूत तथा आकस्मिक स्वास्थ्य सेवाको पहुँच बढाउनका लागि थप सामुदायिक स्वास्थ्य इकाईहरु निर्माण गरिनेछ । गोल्वे सामुदायिक स्वास्थ्य चौकीमा पोषण बहिरंग उपचारात्मक केन्द्रको स्थापना गरिनेछ ।
२. गाउँपालिकामा पूर्ण खोप घोषणाको सुनिश्चितता एवं त्यसको दिगोपना कायम राखिनेछ । एम्बुलेन्स सेवाको सञ्चालन तथा व्यवस्थापनलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
३. नव निर्मित स्वास्थ्य संस्थाहरुमा आवश्यक जनशक्ती, फर्निचर, उपकरण र औषधिजन्य मालसमान लगायत श्रोत र साधनले सम्पन्न बनाइनेछ । सबै खोप तथा गाँउघर क्लिनिकहरुलाई थप व्यवस्थित गरिनेछ ।
४. प्रसुति सेवा नभएका स्वास्थ्य संस्थाहरुमा सो सेवा थप्नका लागि आवश्यक बजेट विनियोजन गरि सञ्चालनमा ल्याइनेछ ।
५. "जनताको घरदैलोमा स्वास्थ्य सेवा" भन्ने अवधारणालाई आत्मसात गर्दै विभिन्न स्वास्थ्य सम्बन्धी शिविर सञ्चालन गरिनेछ ।
६. उपचारात्मक मात्र नभई प्रवर्द्धनात्मक तथा प्रतिरोधात्मक स्वास्थ्य सेवालाई समेत प्राथमिकता दिइएका खोपसंग सरसफाई कार्यक्रमलाई जोड्ने, ग्रामीण अल्ट्रासाउण्ड कार्यक्रम, जनस्वास्थ्य शिविर सञ्चालनलाई थप जोड दिइनेछ तथा आवश्यकताका अनुसार बजेट व्यवस्थापन गरिनेछ ।

७. संस्थागत सुत्केरी संख्या बढाउने प्रयोजनार्थ प्रसुती सेवा भएका स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत कर्मचारीहरूलाई प्रोत्साहन स्वरूप भत्ता दिने कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ । विपन्न तथा असहाय व्यक्तिहरूलाई सहयोग स्वरूप औषधि उपचार खर्च दिने कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
८. गर्भवती महिलाहरूले नियमित गर्भ जाँच गराए बापत पाउने १ क्रेट अण्डा तथा स्वास्थ्य संस्थामा सुत्केरी गराए बापत सुत्केरी महिलाहरूले पाउने १ माना घिउ कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
९. महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरूको तालिमका लागि समन्वय गरिनेछ तथा कार्य व्यवस्थित र प्रभावकारी बनाउनका निम्ति प्रत्येक महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकालाई मासिक रु. ३,००० ।— (रुपैया तीन हजार मात्र) का दरले उपलब्ध गराउने यातायात खर्चलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
१०. प्रजनन रुग्णता स्वास्थ्य स्क्रिनिङका लागि आवश्यक व्यवस्थापन गरिनेछ । स्वास्थ्यकर्मीहरूद्वारा सञ्चालन गरिने विद्यालय शिक्षा कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ । सामुदायिक विद्यालयहरूमा विद्यार्थीहरूको नियमित स्वास्थ्य परिक्षणका साथै महिनावारी तथा सरसफाई सम्बन्धी कार्यक्रम गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
११. इन्टरनेट सेवा व्यवस्थित भएको स्वास्थ्य संस्थामा तथ्यांक गुणस्तरलाई सुधार गर्ने प्रयोजनार्थ आवश्यक कार्यालय सामग्री तथा क्षमता अभिवृद्धि तालिम दिइनेछ । महिला सामुदायिक स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरू र स्वास्थ्यकर्मीहरूको क्षमता अभिवृद्धि तालिमलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
१२. सुत्केरी पश्चातको जाँचलाई बृद्धि गर्न सुत्केरी आमाको घरमा नै स्वास्थ्यकर्मी पुगी स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउने कार्यलाई निरन्तरता

दिइनेछ । घुम्ती स्वास्थ्य सेवा परिक्षण एवम् परामर्श कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ ।

१३. महिला प्रजनन स्वास्थ्य (पाठेघर क्यान्सर) सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रम तथा स्वास्थ्य जाँच सम्बन्धी शिविरहरु सञ्चालन गरिनेछ ।
१४. आकस्मिक स्वास्थ्य सेवाको लागि गाउँपालिका र अन्य स्वास्थ्य संस्था संग समन्वय गरि स्वास्थ्य उपचारको व्यवस्था मिलाइनेछ ।

ग० पोषण सम्बन्धि नीति :

१. पोषणमैत्री गाउँपालिका घोषणाका लागि आवश्यक पूर्वाधार एवं कार्यहरुको तयारी र थालनी गरिनेछ ।
२. बालबालिकाहरुलाई उमेर अनुसारको पुरक खाना खुवाउने अभ्यासको प्रवर्द्धन गरिनेछ । कुपोषणमा परेका बालबालिकाको पहिचान गरि उचित व्यवस्थापन गरिनेछ । बालबालिकाहरुमा सञ्चालन गरिने वृद्धि अनुगमन कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
३. सुनौलो हजार दिनका आमाहरुलाई पोषण सुधारका लागि हरेकबार खाना चारको बारेमा व्यवहार परिवर्तन गर्न पोषण नाड्लो प्रदर्शन कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । यस्तो घर परिवारको घरायसी स्तरमा खाद्यान्न, फलफूल, तरकारी तथा पशुपन्छीसहितको एकीकृत खाद्य उत्पादन प्रणाली (करेशाबारी) प्रवर्द्धन तथा थप आय-आर्जन र उद्यमशीलता विकास गर्ने क्रियाकलाप विस्तार गरिनेछ ।
४. गुणस्तरीय सुरक्षित मातृत्व सेवा (गर्भ हेरचाह, संस्थागत सुत्केरी, सुत्केरीपछिको हेरचाह, नवजात शिशुको हेरचाह) सम्बन्धी कार्यक्रम

गरिनेछ । किशोरीहरूमा महिनावारी स्वच्छतासम्बन्धी कार्यक्रमहरू संचालन गरिनेछ ।

५. स्वास्थ्य संस्थाहरूमा पोषण प्रदर्शनका लागि पोषण डेष्कको स्थापना, स्तनपान कक्ष, सन्देशमुलक होडिडबोर्डको व्यवस्थापन गरिनेछ ।
६. घरायसीस्तरमा सुरक्षित खानेपानी साथै खानेपानी शुद्धिकरण विधिको बारेमा जनचेतना अभिवृद्धि गरिनेछ ।
७. विद्यालय दिवा खाजा कार्यक्रमलाई प्रभावकारी बनाउनको लागि एक विद्यालय एक करेशाबारी स्थापना गरि सन्तुलित खाजा सम्बन्धी प्रयोगात्मक अभ्यास र सचेतना गरिनेछ । स्थानीय तहमा उत्पादन तथा उपलब्ध हुने पोषिलो खानेकुराहरूको बारेमा सचेतना अभिवृद्धि तथा प्रवर्द्धनका कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
८. नेपाल सरकारबाट प्रदान गरिने सामाजिक सुरक्षा भत्तालाई पोषण केन्द्रित बनाउने अभियान संचालन गरिनेछ ।

घ० जुगल ग्रामीण आँखा केन्द्र सम्बन्धि नीति:

१. समुदायमा निःशुल्क आँखा जाँच सम्बन्धि शिविर संचालन गरिनेछ । विद्यालयहरूमा आँखा स्वास्थ्य कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।
२. आँखा स्वास्थ्य सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
३. गाउँपालिकाभिन्ने मोतिबिन्दुको शल्यक्रिया गर्ने व्यवस्था मिलाईनेछ । मोतिबिन्दुको विरामी शुन्यमा झार्ने नीति लिइनेछ ।

४. आँखा स्वास्थ्य सेवा सम्बन्धि अन्य साझेदारी कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

ड० लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धि नीति:

१. बालमैत्री स्थानीय तह घोषणाका लागि प्रारम्भिक कार्यहरू अगाडी बढाइनेछ। जुगल बाल संरक्षण कोषलाई व्यवस्थित बनाइनेछ। बाल क्लब तथा बाल सञ्जालको गठन, विस्तार तथा परिचालन गरी स्थानीय शासनमा बालबालिकाको सहभागिता बढाइनेछ।
२. सामाजिक विभेद, लैङ्गिक हिंसा, बालविवाह, बहुविवाह, यौनदुर्व्यवहार, घरेलु हिंसा, जस्ता घटनाहरूलाई निरुत्साहित गर्नका लागि भईरहेका सचेतनामुलक कार्यक्रमहरूलाई निरन्तरता दिईनेछ।
३. महिला तथा दलित समुदाय विरुद्ध हुने सबै प्रकारको हिंसा, शोषण र विभेद उपर शुन्य सहनशीलताको नीति लिइनेछ। महिला सशक्तिकरणका तालिम तथा कार्यक्रमहरूमा निरन्तरता दिईनेछ।
४. दलित समुदायहरूको लागि क्षमता विकास तथा लक्षित कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ। दलित र गैरदलित बिच अन्तरजातीय विवाह गर्ने जोडीलाई सम्मान गरिनेछ।
५. ज्येष्ठ नगरिक मिलान चौतारी निर्माण कार्यलाई थप विस्तार गरिनेछ। ज्येष्ठ नगरिकहरूलाई निशुल्क स्वास्थ्य सेवा तथा उपचारको व्यवस्था मिलाइनेछ। जेष्ठ नागरिक आमाबुबालाई आफ्नो सन्तानले हेरचाह तथा उचित व्यवस्थापन गर्नुपर्ने सम्बन्धमा सचेतना कार्यक्रम गरिनेछ।

६. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका लागि समुदायमा आधारित पुनः स्थापना (CBR) कार्यक्रमलाई प्रभावकारी बनाइनेछ। ख, ग र घ वर्गको अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको लागि सीपमुलक तथा आयआर्जनका कार्यक्रमहरू संचालन गरिनेछ।

च० सामाजिक सुरक्षा तथा पञ्जीकरण सम्बन्धि नीति:

१. सामाजिक सुरक्षा भत्ता प्राप्त गर्ने लाभग्राहीहरूलाई राष्ट्रिय परिचयपत्र अनिवार्य गरिनेछ।
२. ३५ दिनभित्र घटना दर्ता गर्ने कार्यलाई अनिवार्य बनाउन समुदायमा अभिमुखीकरण तथा घुम्ति शिविर कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।
३. सेवा करारमा कार्यरत कर्मचारीहरूलाई सामाजिक सुरक्षा कोषमा आबद्ध गरिनेछ।

४. भौतिक पूर्वाधार विकास सम्बन्धि नीति:

१. जुगलका सबै बस्ती तथा टोलमा विकासका आधारभूत सुविधा तथा आवश्यकताहरू पूरा गर्ने नीति लिइनेछ।
२. वडा केन्द्र जोड्ने मुख्य सडकहरूलाई बाह्रै महिना सडक सञ्जालमा जोड्ने कार्यलाई प्राथमिकता दिई त्यस्ता सडकहरूको नियमित मर्मत सम्भार तथा स्तरोन्नतीलाई निरन्तरता दिइनेछ। गाउँपालिकाको सडक गुरुयोजना प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिनेछ।
३. पूर्वाधार निर्माणमा हुने लापरवाही एवं गुणस्तरहीन कार्यलाई नियन्त्रण गर्न तथा पूर्वाधार निर्माणको कार्यमा दिगोपना सुनिश्चित गर्न पूर्वाधार मर्मत संभार कोष स्थापना गरिनेछ।

४. गाउँपालिकाभित्र हुने पूर्वाधार निर्माणमा बायोईन्जिनियरिङ प्रविधिको प्रयोग तथा स्थानीय श्रोत साधनको उपयोगलाई प्राथमिकता दिइनेछ ।
५. पर्यटनको दृष्टिकोणले महत्त्वकांक्षी बहुवार्षिय योजनाको रूपमा अगाडि बढाइएका निर्माणाधिन पूर्वाधारहरु आगामी वर्ष सम्पन्न गरिनेछ ।
६. डिपिआर भईसकेको झोलुङ्गे पुलहरु निर्माणमा आवश्यकताको आधारमा प्राथमिकता दिइनेछ । झोलुङ्गे पुलको आवश्यकता पर्ने स्थानहरु पहिचान गरी डिपिआर गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
७. जुगल गाउँपालिकाको गौरवका अयोजनाहरु १० बेड अस्पताल, जुगल भ्यू पोइन्ट तथा साँस्कृतिक केन्द्र, जुगल मिनि रङ्गशाला, मन्जु श्री पार्क निर्माण कार्य सम्पन्न गरिनेछ । च्येङ्ग्रेसिक पार्क, गाड ब्ले बुद्ध पार्क, यासा गाड गुरु रिन्पोछे र दोमोड पोखरीको निर्माण कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
८. धार्मिक एवम् साँस्कृतिक धरोहर, आस्था र विश्वासको केन्द्रको रूपमा रहेको गुम्बा, मठमन्दिर ,चर्च, ओम शान्ति भवनको निर्माण तथा मर्मत सम्भारलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
९. एकिकृत एवं सामूहिक खानेपानी तथा सिँचाई निर्माण तथा मर्मत सम्भारलाई जोड दिइनेछ । खानेपानी तथा सिँचाई पूर्वाधार निर्माणको लागि श्रोतहरुको पहिचान गर्ने र दर्ता तथा नविकरण प्रक्रियामा लगिनेछ ।
१०. नागरिकहरुले हिँडडुल गर्ने सिँढी तथा गोरेटो बाटोहरु स्तरोन्नती गरिनेछ । ढल व्यवस्थापन तथा नाला निर्माण कार्यलाई प्राथमिकता दिई कच्ची सडक तथा ग्राबेल सडकहरुको स्तरोन्नतीमा ध्यान दिइनेछ ।

११.

गा

उँपालिका भवनलाई गेट, घेराबार, तथा स्लेट ढुङ्गा बिच्छाई थप सुविधा सम्पन्न बनाईनेछ । सार्वजनिक सम्पत्तिहरूको संरक्षण, रेखदेख तथा मर्मत सम्भारमा ध्यान दिइनेछ ।

१२.

भौ

तिक पूर्वाधार निर्माण तथा सञ्चालनमा हाईड्रोपावर लगायत अन्य निजीक्षेत्रसँग साझेदारी गरिनेछ ।

५. वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धि नीति:

१. विपद्को जोखिममा रहेका बस्तीहरूलाई स्थानान्तरण एवं पुनःस्थापना गरिनेछ । जोखिमका दृष्टिकोणले संरक्षण गर्नु पर्ने बस्ती तथा घरहरूलाई संरक्षण गर्ने प्रबन्ध मिलाइनेछ । गाउँपालिका भित्र रहेका जोखिम क्षेत्रहरूको पहिचान तथा नक्साङ्कन गरिनेछ ।
२. गाउँपालिकाको आफ्नै भू उपयोग योजना तथा भू वर्गीकरणलाई प्रभावकारी रूपमा लागू गरिनेछ । विपद् व्यवस्थापन प्रतिकार्य योजना, आपतकालिन सञ्चालन केन्द्र निर्माण (LEOC) विपद्को समयमा खोजी, उद्धार तथा राहत सामग्रीहरूको वितरणको कार्यलाई थप प्रभावकारी बनाईनेछ ।
३. भुकम्पीय जोखिम न्यूनिकरणको लागि भुकम्प प्रतिरोधी भवन तथा संरचना निर्माण र नक्सा पास गर्ने कार्यलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।
४. विपद् जोखिम न्यूनिकरण तथा व्यवस्थापनमा गाउँपालिकाको क्षमता बढाउँदै संघ र प्रदेश सरकारसँगको समन्वय र सहकार्यमा काम गरिनेछ ।

५. विपदबाट हुने धनजनको क्षति कम गर्न सुरक्षा निकाय लगायत अन्य सरोकारवाला निकायहरुको सहकार्यमा विपद् जोखिम न्यूनीकरणका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ ।
६. वन तथा वातावरण संरक्षणको लागि सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिहरुलाई क्रियाशिल बनाइनेछ । वातावरणीय प्रदुषण न्यूनीकरण, फोहोरमैला व्यवस्थापनको लागि डम्पिङ साइटको पहिचान गरिनेछ साथै समुदायमा सरसफाई सम्बन्धी जनचेतनामुलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
७. जुगल गाउँपालिकाभिन्नि निर्माण हुने आयोजनाहरुको संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन (BES) र प्रारम्भिक वातावरणीय अध्ययन (IEE) गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ ।

६. न्यायिक सेवा सम्बन्धि नीति:

१. समुदायमा कानूनी साक्षरता कार्यक्रम सञ्चालन गरी आधारभूत कानून बारे आम नागरिकलाई सचेत पारिनेछ । असहाय, अशक्त र अन्यायमा परेकालाई निःशुल्क कानूनी परामर्श सेवा प्रदान गरिनेछ ।
२. न्यायिक समिति पदाधिकारी तथा मेलमिलापकर्ताहरुको लागि क्षमता विकास कार्यक्रमहरुमा निरन्तरता दिइनेछ । वडा मेलमिलाप केन्द्रलाई थप प्रभावकारी र व्यवस्थित बनाइनेछ ।
३. अन्तरव्यक्ति तथा बहुसरोकारवाला विवाद रुपान्तरणको लागि दक्ष जनशक्तिको उत्पादन, परिचालन तथा व्यवस्थापन गरिनेछ ।

अन्तिममा प्रस्तुत नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्न आफ्नो अमूल्य राय सुझाव दिनुहुने राजनीतिक दल, राष्ट्रसेवक कर्मचारी एवं शिक्षक, संचारकर्मी, किसान, व्यवसायी लगायत सम्पूर्ण जुगलका दाजुभाइ तथा दिदीबहिनीहरुमा हार्दिक आभार व्यक्त गर्दै सामाजिक न्याय सहितको समृद्ध जुगल निर्माणमा यहाँहरुको निरन्तर सहयोगको समेत अपेक्षा गर्दछु । धन्यवाद । ।